

AGNIESZKA ŚLIWA

<https://orcid.org/0000-0003-3247-0659>

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wizerunek kobiety w prowincjonalnej prasie fachowej w okresie PRL-u na przykładzie czasopisma „Walczy my o Stal” w latach 1951–1956¹

Streszczenie

Tematem artykułu jest wizerunek kobiety na łamach prasy zakładowej „Walczy my o Stal” w okresie PRL w latach 1951–1956. Autorka poddała analizie prasoznawczej periodyk „Walczy my o Stal” za lata 1953–1956. W artykule przyjęto odmienne ramy czasowe (1951–1956), gdyż zebrany materiał pozwolił autorce szerzej zbadać temat kobiet na łamach prasy zakładowej. Przeprowadzona analiza wykazała, że w latach 50. XX w. kształtował się wzorzec kobiety przodownicy pracy, przekraczającej normy, biorącej udział we współzawodnictwie na rzecz partii i zakładu.

Słowa kluczowe: prasa zakładowa, analiza zawartości prasy, analiza jakościowa, Polska, Ostrowiec Świętokrzyski, aktywność kobiet, „Walczy my o Stal”, wzorzec osobowy kobiety, propaganda polityczna, historia kobiet, PZPR

¹ Publikacja przygotowana/finansowana w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego pod nazwą DIALOG w latach 2019–2021. Jest wynikiem udziału w projekcie badawczym pt. „Ośrodek badań historii kobiet”, nr 0016/DLG/2019/10.

THE IMAGE OF A WOMAN IN THE PROVINCIAL FACTORY PRESS DURING PRL (POLISH PEOPLE'S REPUBLIC) BASED ON THE MAGAZINE *WALCZYMY O STAL* IN THE YEARS 1951–1956

Abstract

The following article will show image of a women in the weekly *Walczymy o Stal* [We Fight for Steel]. Author has analysed the content of the periodical published between 1953–1956. To further explore the collected material on woman in the factory press author has presented a different time frames (1951–1956). The results of the analysis showed the following model of a women in the 1950s: labor leaders, exceeding the norms, participating in competition for the Party and the establishment.

Keywords: factory newspapers, content analysis of the press, qualitative analysis, Poland, Ostrowiec Świętokrzyski, women's activity, *Walczymy o Stal*, women's personal standard, political propaganda, women's history, Polish United Workers' Party

Wstęp

Rozwój czasopiśmiennictwa zakładowego w Polsce nastąpił w okresie międzywojennym. Pierwszym periodykiem zakładowym, jaki ukazał się na terenie kraju, było „Echo Chelmska” z 1934 r.² W 1945 r. ukazywało się pięć tytułów prasy zakładowej, pięć lat później, w 1950 r., zarejestrowane były ogółem 33 tytuły prasy fachowej, natomiast w latach 1954–1956 liczba przekroczyła 230³ tytułów. Był to szczyt rozwoju i upowszechniania się czasopiśmiennictwa zakładowego w Polsce, który przepadł na czas realizacji planu sześcioletniego.

„Zakładówka”⁴ swe osiągnięcia zawdzięczała przede wszystkim inicjatywom organizacji związkowych i partyjnych. Na łamach pism zakładowych poruszano tematykę związaną z życiem zakładu i załogi, współzawodnictwem, racjonalizatorstwem, poddawano wnikliwej analizie

² Ryszard Karpowicz, „W sprawie genezy i rozwoju prasy zakładowej”, *Prasa Polska*, nr 7/8, 1976, 31.

³ Jarosław Karczewski, „Prasa zakładowa – osiągnięcia, trudności perspektywy”, *Prasa Polska*, nr 8, 1964, 6–8.

⁴ W artykule autorka używa zamiennie nazw *Walcówka*, *Zakładówka*, *Ostrowiecka Zakładówka*, pisząc o czasopiśmie „*Walczymy o Stal*”.

osiągnięcia przodowników pracy, a także krytykowano bumelanctwo i przejawy marnotrawstwa w tzw. „socjalistycznym wyścigu pracy”⁵.

Tematyka pism koncentrowała się na zagadnieniach produkcyjnych, związanych z wykonaniem zadań planu sześcioletniego. Dążono w ten sposób do zainteresowania społeczeństwa problematyką gospodarczą, jak również kształtowano aktywne postawy społeczne w osiągnięciu wyznaczonego celu.

Jak pisze Alina Słomkowska, prasa zakładowa tego okresu starała się wyrobić w narodzie poczucie dumy narodowej z przedsięwzięć przemysłowych. Ponadto podtrzymywała nastrój radosnego entuzjazmu wokół zadań i realizacji planu. Kreśliła optymistyczne perspektywy związane z przyspieszoną industrializacją kraju, budownictwem socjalistycznym i przyszłością Polski⁶.

W latach 50. XX w. prasa, a w szczególności prasa zakładowa głosiła „heroizm” pracy, przedstawiała awans społeczny robotników, związany z ówczesnymi zmianami, jakie zachodziły w kraju, prezentowała bohatera pracy socjalistycznej jako godnego naśladowania. Za wzór stawiała robotnika przekraczającego normy produkcyjne, aktywnego społecznie i zaangażowanego politycznie, natomiast wśród młodzieży kształtowała wzorzec aktywisty, będącego przodownikiem pracy i nauki. Podkreślano wówczas, iż cele kolektywu zakładowego i ogólnonarodowe są ważniejsze od spraw osobistych.

W opinii Aliny Słomkowskiej periodyki lat pięćdziesiątych, w tym również prasa zakładowa, kształtowały wzorzec osobowy współczesnej kobiety pracującej zawodowo, wypełniającej swe obowiązki w zakładzie pracy i w domu, poprzez upowszechnianie na łamach pism sylwetek wzorowych robotnic: włóknianki, traktorzystki, suwnicowej, aktywnej społecznie i politycznie⁷.

Na potrzeby niniejszego artykułu analizie jakościowej zostały poddane wydania tygodnika z lat 1953–1956. Jednak w tytule artykułu przyjęte zostały odmienne ramy czasowe (1951–1956), ponieważ zebrany materiał badawczy, dostępna literatura przedmiotu i opracowania pozwoliły

⁵ Małgorzata Korczyńska-Derkacz, „Z historii prasy największych zakładów przemysłowych Wrocławia i okolic (1946–1990)”, *Roczniki Biblioteczne. Czasopismo poświęcone kulturze książki i komunikacji piśmienniczej*, R. LXII, 2018, 56; Alina Słomkowska, *Prasa w PRL. Szkice historyczne*, (Warszawa : PWN, 1980), 284.

⁶ Alina Słomkowska, *Prasa w PRL*, 291.

⁷ *Ibidem*, 292.

szerzej zbadać temat kobiet na łamach prasy zakładowej. Ponadto analiza wybranych roczników wykazała, że kobieta była „postacią drugoplanową”, natomiast ich łamy zdominowane były przez pracę mężczyzn robotników na rzecz głębokiej industrializacji i władzy socjalistycznej.

„Walczyliśmy o Stal”

Czasopismo „Walczyliśmy o Stal” jest jednym z najstarszych, a zarazem najważniejszych periodyków zakładowych Kielecczyny. „Gazeta Ostrowiecka”, następczyni „Walczyliśmy o Stal”, ma obecnie blisko 70 lat. Jednak jej początki nie należały do łatwych. Decyzja o wydawaniu periodyku na terenie ostrowieckiej huty zapadła w 1950 r. podczas Egzekutywy Komitetu Fabrycznego PZPR. Po dość krótkich przygotowaniach organizacyjnych pierwszy numer pisma dotarł do załogi 15 stycznia 1951 r., w szóstą rocznicę wyzwolenia miasta spod okupacji hitlerowskiej⁸. Periodyk wydawany był w latach 1951–1989. Od 1990 r. pismo ukazuje się jako „Gazeta Ostrowiecka” – tygodnik lokalny. Pismo stanowiło organ Komitetu Fabrycznego PZPR, Rady Zakładowej, Dyrekcji i Zarządu Fabrycznego ZMP Huty im. Marcelego Nowotki⁹. Tygodnik był cennym pomocnikiem w działalności polityczno-wychowawczej organizacji partyjnej ostrowieckiej huty. Jak wszystkie czasopisma zakładowe tego okresu, „Ostrowiecka Zakładówka” odgrywała ważną rolę propagandową w procesie mobilizacji załogi do realizacji zadań produkcyjnych. Pismo funkcjonowało dzięki korespondentom wydziałowym, natomiast jego kolportażem zajmowały się związki zawodowe oraz liczni kolportery, rozprawdzający pismo na terenie huty, a także do szkół, bibliotek i miejscowych przedsiębiorstw.

Problematykę poruszaną na łamach „Walczyliśmy o Stal” determinował jej podtytuł – „Organ Komitetu Fabrycznego PZPR” obowiązujący do 1966 r., a następnie „Organ Samorządu Robotniczego Huty im. M. Nowotki w Ostrowcu”.

W licznych notatkach, komentarzach, reportażach czy felietonach „Walcówka” poruszała różnorodne problemy, a mianowicie: sprawy

⁸ „Walczyliśmy o Stal – najstarsza gazeta zakładowa na Kielecczyźnie”, w: *Dwudziestolecie gazet zakładowych Kielecczyny*, (Kielce : Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych, 1971), 11–12.

⁹ Mieczysław Adamczyk, Jolanta Dzieniakowska, *Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989: bibliografia*, t. 2, (Kielce : Wszechnica Świętokrzyska, 1996), 39.

związane z realizacją planu sześcioletniego, pracą i działalnością organizacji partyjnych, związkowych i młodzieżowych na terenie huty, akcją wyborczą organizatorów grup partyjnych, a także śledziła pracę Rady Zakładowej i organów związkowych. Korespondenci przedstawiali nowe formy współzawodnictwa, osiągnięcia przodowników pracy i racjonalizatorów, wielowarsztatowość, oszczędność, walkę o obniżkę kosztów własnych, podnoszenie jakości pracy i szkoleń zawodowych.

Licznie na łamach pisma poruszano problem analfabetyzmu, bezpieczeństwa i higieny pracy, sprawy socjalno-bytowe pracowników, sprawy lokalne, a także oświaty, edukacji i kultury¹⁰. W 1951 r. w ostrowieckiej hucie wyeliminowano wstydlivą spuściznę sanacji – analfabetyzm. Ponad dwustu najstarszych wiekiem pracowników zakładu podpisujących się „krzyżykiem” nauczyło się czytać i pisać. Część ukończyła szkołę, zdobywając uprawnienia zawodowe¹¹. Walczono z pijaństwem i bumelanctwem za pomocą rysunku satyrycznego¹². Szeroko prezentowano materiały okolicznościowe związane z Dniem Kobiet, Dniem Hutnika, 1 Maja czy świętami narodowymi. Ponadto uzupełnieniem periodyku były pojawiające się akcenty rozrywkowe, ożywiający pismo swą oryginalnością. Do najpoczytniejszych rubryk w tygodniku zaliczano: *Ludzie nowych norm*, *Pod walcem*, *Ludzie dobrej roboty*, *Hutnicy o swoim mieście*, *Z frontu walki o plan czy Bierzmy z nich przykład*¹³.

„Walczymy o Stal” była doradcą załogi, pisała o życiu codziennym i pracy ludzi kluczowego zakładu pracy i samego miasta. Cechą charakterystyczną periodyku był fakt, że dużą część materiałów poprzez podejmowanie problematyki prawidłowego kształtowania stosunków międzyludzkich poświęcano sprawom produkcyjno-ekonomicznym i ludziom je realizującym¹⁴. Tygodnik w wysokim stopniu realizował zadania prasy

¹⁰ Agnieszka Śliwa, „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy o Stal«”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Prasa organizacji politycznych*, (Białystok : Wydawnictwo Humanica, 2017), 277–286; Halina Brodzka, „Wielonakładówka »Walczymy o Stal«. Gazeta fabryczna od której wiele można się nauczyć”, *Prasa Polska*, nr 4, 1951, 14–15.

¹¹ Marian Banaszek [et al.], *Dzieje Huty im. M. Nowotki 1813–1988*, (Warszawa : Agencja Wydawnicza „Varsovia”, 1988), 137–141.

¹² Agnieszka Śliwa, *PZPR a prasa fachowa*, 282.

¹³ Kinga Niekurzak, „Życie kulturalne w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1951–1981 na łamach tygodnika »Walczymy o Stal«”, praca lic., (Kielce : Uniwersytet Jana Kochanowskiego, 2016), 40. Mps, kopia pracy w posiadaniu autorki artykułu.

¹⁴ Ibidem.

zakładowej, umiejętnie łącząc zagadnienia produkcyjne ze sprawami bytowymi pracowników i życiem lokalnej społeczności.

Kobieta – przodownica pracy na łamach „Walczymy o Stal” w latach 1951–1956

Następstwa demograficzne II wojny światowej miały znaczny wpływ na pozycję i udział kobiet w przestrzeni publicznej. System stalinowski i powstanie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej kreśliły obraz nowej Polski i zmieniały dotychczasowy wizerunek kobiety – opiekunki domowego ogniska, troskliwej matki i kochającej żony. Zarówno w Polsce, jak i w krajach bloku socjalistycznego nastąpiły przemiany tradycyjnych ról płciowych. Kobiety w myśl założeń władzy miały „naśladować” zawodową i społeczno-polityczną działalność mężczyzny¹⁵. Industrializacja, równouprawnienie i zabezpieczenia socjalne sprawiły, że kobiety miały więcej kontroli nad kształtowaniem swojego życia¹⁶. Systematycznie zwiększała się wówczas aktywność zawodowa kobiet pracujących.

Kierownictwo Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR) widziało kobiety jako pracownice rozwijających się zakładów przemysłowych. Ówczesne władze wprowadziły rewolucyjne, jak na tamte czasy, zmiany: równość wobec prawa, dostęp do edukacji i zawodów, których wcześniej kobiety nie mogły wykonywać. Komitet Centralny Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (KC PZPR) 6 marca 1950 r. wydał uchwałę „W sprawie pracy wśród kobiet”, której przewodnią ideą był „postulat wzrostu zatrudnienia kobiet, m.in. przez: rozszerzenie katalogu zawodów i miejsc pracy dla kobiet, poza tradycyjnie przez nie wykonywane, objęcie szkoleniem zawodowym większej niż dotąd liczby kobiet oraz śmiałe awansowanie kobiet”¹⁷. Ponadto uchwała ta obejmowała wiele udogodnień w wykonywaniu przez kobiety obowiązków pracownicy i matki,

¹⁵ Katarzyna Florczyk, „Modelowy wizerunek w propagandzie okresu stalinowskiego w Polsce” [online] [dostęp: 16.11.2019]. Dostępny w World Wide Web: polska1918-89.pl/pdf/modelowy-wizerunek-kobiety-w-propagandzie-okresu-stalinowskiego-w-pols,4655,29-30.

¹⁶ Paula Szewczyk, „Gdy Polki stały się męskie. Gender PRL” [online] [dostęp: 16.11.2019]. Dostępny w World Wide Web: newsweek.pl/wiedza/historia/rownouprawnienie-w-prl-gdzie-pracowaly-kobiety-w-komunizmie.

¹⁷ Małgorzata Hajdo, „Wizerunek kobiety jako matki, pracownika i działaczki społecznej prezentowany na łamach prasy kobiecej w latach 1948–1965”, *Dzieje Najnowsze*, R. XXXVIII, 2006, 61.

a mianowicie: postulowano rozbudowę urządzeń socjalnych – żłobków czy przedszkoli, oraz usługowych – stołówek oraz pralni¹⁸, ponieważ uważano, że „nieodzownym warunkiem rzeczywistego wyzwolenia kobiety jest umożliwienie jej połączenia obowiązków wychowywania dzieci z twórczą pracą produkcyjną i społeczną”¹⁹. Janina Zborowska, jedna z matek, pisała na łamach tygodnika:

Polska Ludowa chcąc matce pracującej ulżyć, zakłada żłobki, przedszkola, gdzie dziecko przebywa 8 godzin pod fachową i serdeczną opieką wykwalifikowanego personelu. Matka natomiast pracuje w fabryce, pewna że jej dziecku nic nie grozi, wykonuje swą normę i co dzień przyspiesza realizację naszego wielkiego planu sześćoletniego²⁰.

Jedną z czołowych organizacji, która zajmowała się przygotowaniem kobiet do zawodu, była Liga Kobiet²¹. Jej zadaniem była organizacja szkoleń, kursów, opieka zdrowotna nad matką i dzieckiem, a także pomoc w łączeniu rodzin rozdzielonych w wyniku okupacji²². W marcu 1950 r. Biuro Polityczne KC PZPR uznało działania Ligi za niewystarczające. Na jej miejsce ówczesne władze powołały organizację o tej samej nazwie, ale innym charakterze, a mianowicie „odmieniona” Liga Kobiet została silnie związana z ideami partii i jej polityką. Głównym celem

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Janina Zborowska, „W hutniczym żłobku”, *Walczyliśmy o Stal*, nr 18, 1954, 1.

²¹ Liga Kobiet – masowa organizacja kobieca, która działała w Polsce Ludowej. Organizacja o politycznym charakterze została powołana w 1945 r. pod nazwą Społeczno-Obywatelska Liga Kobiet (SOLK). W latach 1945–1989 dwukrotnie zmieniała nazwę i ośmiokrotnie statut. We wrześniu 1949 r. kontynuatorką SOLK była Liga Kobiet (LK). Następnie w grudniu 1982 roku Ligę Kobiet przemianowano na Ligę Polskich Kobiet (LPK). Cele nakreślone w kolejnych edycjach statutu organizacji odzwierciedlały jej ewolucję, która była spójna z politycznymi i społecznymi przemianami w kraju, wytyczonymi przez wiodącą partię: najpierw Polską Partię Robotniczą (PPR), a następnie Polską Zjednoczoną Partię Robotniczą. LK była podporządkowana partyjnej władzy, realizowała, wspierała i upowszechniała jej ideologię. Za: Maria Bauchrowicz-Tocka, „Ewolucja celów Ligi Kobiet w latach 1945–1989 w świetle jej statutów”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobięcych*, t. 1(8), 2020, 176–193; Adam Miodowski, „Rozwój dolnośląskich i zachodniopomorskich struktur Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet w latach 1947–1949 w świetle publikacji *Naszej Pracy*”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Polityka w prasie kobiecej*, (Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2019), 168; Małgorzata Dajnowicz, „Działalność Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet w świetle *Naszej Pracy* (1947–1949)”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XIX i XX wieku*, (Białystok : Wydawnictwo Humanica, 2016), 295–307.

²² Katarzyna Florczyk, „Modelowy wizerunek”, 29.

jej działania było angażowanie milionów kobiet wokół idei budownictwa socjalizmu w Polsce oraz kształtowanie ich świadomości politycznej²³.

Uchwalona 21 lipca 1950 r. Ustawa o Sześcioletnim Planie Rozwoju Gospodarki i Budowy Podstaw Socjalizmu stała się ważnym etapem forsowania industrializacji i aktywizacji zawodowej kobiet. Władze partii uważały, że realizacja planu będzie możliwa wyłącznie przy aktywnym i wszechstronnym zaangażowaniu kobiet. W ustawie tej czytamy:

Celem zapewnienia planowego wzrostu produkcji i usług ustala się stan zatrudnienia w gospodarce socjalistycznej poza rolnictwem w ilości 5,7 mil. osób, tj. wzrost o 60% w porównaniu z rokiem 1949. Zatrudnienie w przemyśle socjalistycznym wzrośnie o 65%, a w socjalistycznych przedsiębiorstwach budowlano-montażowych o 120%. Należy zapewnić zwiększenie udziału kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych w gospodarce socjalistycznej do 33,5%. W tym celu w okresie planu sześcioletniego należy przyjąć do pracy około 1230 tysięcy kobiet²⁴.

Kobiety zaczęły wówczas pracować w zawodach, które dotychczas przeznaczone były wyłącznie dla mężczyzn. Coraz śmiejiej podejmowały pracę w budownictwie, komunikacji, górnictwie, a także w hutnictwie. Ówczesna prasa szeroko kreśliła wizerunek kobiety – robotnicy, przewodniczki pracy, pisząc: pierwsza muratorka, górniczka, hutniczka – pierwsza kobieta wytapiacz stali.

Obraz kobiety w świetle prasy zakładowej byłby niepełny, gdyby nie wskazać, jakie zajmowały stanowiska wśród załogi Huty Ostrowiec w latach 1951–1956. Trudne i niebezpieczne warunki pracy w przemyśle hutniczym pokazały, że liczba kobiet zatrudnianych w hutach w stosunku do mężczyzn była znacznie mniejsza. Huta im. Marcelego Nowotki, z uwagi na profil produkcji i specyficzne warunki pracy, charakteryzowała się niewielkim odsetkiem kobiet, ok. 19% ogółu zatrudnionych²⁵.

²³ Małgorzata Dajnowicz, „Główne kierunki działalności Ligi Kobiet w Polsce Ludowej do 1975 r. (ze szczególnym uwzględnieniem województwa białostockiego)”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*, t. 145, z. 3, 2018, 586–587; Maria Bauchrowicz-Topka, „Ewolucja celów”, 176–193.

²⁴ Ustawa z dnia 21 lipca 1950 r. o 6-letnim planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu na lata 1950–1955, Dz. U. 1950, nr 37, poz. 344 [online] [dostęp: 16.11.2019]. Dostępne w World Wide Web: <http://isap.sejm.gov.pl>.

²⁵ Marian Banaszek [et al.], *Dzieje Huty im. M. Nowotki 1813–1988*, (Warszawa : Agencja Wydawnicza „Varsovia”, 1988), 137.

Z uwagi na fakt, iż kobiety zatrudniane były przy uciążliwych pracach, zakład dążył do zatrudniania mężczyzn, szczególnie na wydziałach gorących²⁶. Na przestrzeni lat 1948–1963 zawód hutniczy w tym zakładzie zdobyło 1226 kobiet, natomiast z kursów dokształcających, jakie oferowała huta, skorzystało 246 kobiet²⁷. Jak donosił periodyk, kobiety zajmowały różne stanowiska na wydziałach, pracując przy frezarkach, tokarkach, szlifierkach, spawarkach czy suwnicach. Często pisały o swoim życiu, pracy, doświadczeniach i dokonaniach zawodowych, przykładowo: Towarzyszka Gwoździk na łamach czasopisma „Walczy my o Stal” nr 22 z 1953 r., w artykule pt. „Jestem spawaczem!”, pisze o swoim ciężkim życiu:

służba, poniewierka, usługiwanie bogatym paniom, których życie ograniczało się do zabaw, jedzenia i spania. Trzeba było z pokorą zaspokajać kaprysy „jaśnie pani”, uważać by najmniejszym stuknięciem nie zbudzić ze snu, gdyż i to mogło grozić wydaleniem z pracy. Dziś wydaje mi się to wszystko snem, złym i niepowrotnym... Żyjemy w Polsce, której władzę ujął w swe ręce lud pracujący, w Polsce, w której największym skarbem jest człowiek. Jestem spawaczem na wydziale montowni. Ja i wiele innych kobiet w naszej hucie zdobyłyśmy pracę i zawód. Mamy za co być wdzięczne Polsce Ludowej i dlatego wzmożoną i coraz lepszą pracą przyczyniamy się do jej bogactwa i rozkwitu²⁸.

Kobiety hutniczki opisywały swoją aktywność we współzawodnictwie pracy. Jedną z pierwszych kobiet hutniczek, która zobowiązała się do przekroczenia norm, była Helena Pytlak z wydziału mechanicznego, która swą normę 450 sztuk przy gwintowaniu śrub kabłąkowych zadeklarowała wykonać w 120%. Apel podjęły również koleżanki²⁹. Celem nadrzędnym współzawodnictwa było ilościowe zwiększenie produkcji i przekraczanie norm, ponadto charakteryzowało się dużymi zaletami wychowawczymi, wzbogacało stosunki międzyludzkie, a także prowadziło do wzrostu odpowiedzialności za pracę.

Zdaniem partii dobra pracownica to taka, która sama prosi o zwiększenie norm produkcji, wzywając do czynu załogę. Przykładem „dobrej przodownicy pracy” była prezentowana na łamach „Walcówki”

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem, 139.

²⁸ Maria Gwoździk, „Jestem spawaczem!”, *Walczy my o Stal*, nr 22, 1953, 3.

²⁹ „Walczy my o Stal”, nr 1, 1951.

Irena Czekaj – hartownik i społeczny inspektor pracy, która dała przykład współpracownikom, prosząc o zwiększenie norm pracy³⁰. Motywowała swą prośbę faktem, że przez zwiększenie wydajności pracy i obniżkę kosztów własnych szybciej podniesie swą stopę życiową³¹. Artykuły zamieszczane na łamach periodyku pokazywały zadowolenie kobiet, matek czy młodych dziewcząt po przepracowanym dniu. Działania te były zachętą do aktywizacji zawodowej kobiet jeszcze niepracujących, miały również nakłaniać do podejmowania pracy w nowych zawodach. Obok uznania kobiety mogły liczyć na lepsze zarobki. W jednym z artykułów czytamy:

przy drugiej, jaki i następnych wypłatach Irka już nie płakała. Jaka praca taka płaca myślała trafnie, i... wynikiem tych wypłat było wiele rzeczy zakupionych dla siebie i swojej rodziny. Irka była zadowolona ze swoich wyników i osiągnięć w pracy i z tego, że chodziła ładnie ubrana. Koleżanki patrzyły na nią z uznaniem, mówiąc: - Aleś się podciągnęła, Irka. Taki z Ciebie as. Istna przodownica pracy³².

Jedną z form aktywizacji pracy oraz podnoszenia poziomu ideowo-politycznego kobiet były szkolenia zawodowe i partyjne. Wacław Budzeń w notatce zamieszczonej w numerze 8 z 1954 roku tygodnika „Walczy my o Stal” podaje: „...w naszej hucie szkoli się wielu pracowników systemem indywidualnym, brygadowym oraz na kursach... Tow. Nadbrzuchowska po ukończonym szkoleniu pracuje samodzielnie jako suwnicowa. Regina Pierzyna zdobyła kwalifikacje frezera, a tow. Bronisława Niziołek pracuje jako gwinciarz nakrętek”³³. Tekst ten jest przykładem na to, że ówczesne kobiety opanowywały „męskie zawody”. Kreowano w ten sposób wizerunek kobiety oddanej industrializacji.

Przodownice często prócz pracy zawodowej zajmowały się działalnością społeczno-polityczną, należąc do działającej wówczas Wydziałowej Ligi Kobiet. Miały również swoje miejsca w prezydiach Rad Oddziałowych i uczestniczyły w pracach kolektywu huty. Ponadto organizacją reprezentującą kobiety pracujące w ostrowieckiej hucie była Rada Kobiet.

³⁰ Franciszek Artykiewicz, „Pracownicy P-402 podnoszą swoje normy”, *Walczy my o Stal*, nr 8, 1954, 3.

³¹ Ibidem.

³² Eugeniusz Fryze, „Irena Czekaj dała przykład”, *Walczy my o Stal*, nr 7, 1954, 3.

³³ Wacław Budzeń, „Rosną szeregi wykwalifikowanych robotników”, *Walczy my o Stal*, nr 8, 1954, 1–2.

Organizacja ta starała się włączać w działalność społeczno-polityczną, motywując kobiety do wydajniejszej pracy. W 1955 r. na łamach periodyku Rada Kobiet oceniała dotychczasową działalność aktywu kobiecego, wykazując poważny wzrost ożywienia pracy kobiet oraz większy udział w działalności społecznej i zawodowej³⁴.

Kobiety czynnie angażowały się i brały udział w działaniach na rzecz zakładu poprzez udział w licznych konferencjach partyjno-technicznych. Agitowały i składały wnioski racjonalizatorskie, usprawniające produkcję i przyczyniające się do podnoszenia wydajności pracy oraz do wzrostu higieny i bezpieczeństwa pracy na wydziałach³⁵. Tygodnik donosił, że kobiety wykazywały dużą aktywność na rzecz zakładu. W jednym z artykułów czytamy:

Dziś w Polsce Ludowej w jednym szeregu z mężczyznami na różnych stanowiskach, w halach produkcyjnych, w hutach, na traktorze, przy stole kreślarskim, z suwakiem w ręce walczą kobiety, w zakładach pracy, urzędach i instytucjach o zbudowanie socjalizmu w naszym kraju. W nowych warunkach kobieta ma prawo do pracy i do nauki; otoczona jest przez naszą partię i władzę ludową szczególną troską i opieką. W naszej hucie nie ma wydziału gdzie nie pracowały by kobiety... Dziś kobiety obok mężczyzn, zasiadają także przy stołach w szkołach wieczorowych albo na różnych kursach, podnosząc swoje kwalifikacje zawodowe... Jestem przewodniczącą wydziałowego koła Ligi Kobiet, które liczy 31 członków. Są to pracownice fizyczne i umysłowe... Powzięliśmy decyzję, że będziemy doksztalcać się zawodowo... dzięki doksztalceniu zawodowemu podniosą się kwalifikacje, a w rezultacie wzrośnie wydajność pracy i zwiększą się zarobki... Szkolenie jest nie tylko potrzebne a nawet konieczne dla tych wszystkich, którzy pragną coraz lepiej pracować i coraz szybciej budować naszą ludową ojczyznę³⁶.

Przodowniczki nie zapomniały o ważnych datach w życiu państwa, które czciły czynem i nowymi zobowiązaniami. „Walcówka” pisała: o licznych dodatkowych zobowiązaniach kobiet hutniczek z okazji świąt

³⁴ „Nowy Zarząd Rady Kobiet”, *Walczy my o Stal*, nr 25, 1955, 3.

³⁵ Maria Pronobis, „Kobiety w przededniu Konferencji”, *Walczy my o Stal*, nr 33, 1953, 2–3.

³⁶ Maria Gwoździk, „Do Was towarzyszkis z montowni!”, *Walczy my o Stal*, nr 22, 1953, 3.

pierwszomajowych³⁷, rocznic narodowych, Dnia Hutnika³⁸, Dnia Dziecka³⁹, a także z okazji Dnia Kobiet⁴⁰, przykładowo:

Ja jako kobieta zatrudniona na wydziale montowni w charakterze spawacza elektrycznego rozumiejąc znaczenie Wielkiej Rewolucji Październikowej i olbrzymią pomoc Związku Sowieckiego w odzyskaniu niepodległości naszego kraju, pragnę czynem uczcić XXXVI rocznicę Rewolucji Październikowej. Zobowiązuję się podnieść swą wydajność pracy z 234 do 315% przy spawaniu ściąągów do urządzeń hutniczych... Nasza wydajna praca, to gwarancja pokoju i szczęścia naszych dzieci⁴¹.

Dla ówczesnej władzy wskazane święta były narzędziem propagandy i mobilizacji kobiet do większej wydajności w zawodzie. Ważnym elementem tych wydarzeń było współzawodnictwo i wzrost zobowiązań produkcyjnych. Na ogół treścią organizowanych wówczas akademii było „meldowanie o wykonaniu zobowiązań”⁴², najlepiej ponad normę. Na łamach pisma czytamy hasła o przodownicach przed dniem 8 marca – „Kobiety z walcowni blachy wzywają do podejmowania zobowiązań”⁴³, „Do ciebie Tow. Hutniku z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet”⁴⁴. Robotnice swe święto (8 marca) witały licznymi zobowiązaniami produkcyjnymi i kulturalno-oświatowymi, wzorując się na kobietach sowieckich, dawały poważny wkład pracy w dzieło budowy socjalizmu, idąc pewnym krokiem naprzód w osiągnięciu dalszych sukcesów⁴⁵.

³⁷ „Przodownicy czynu 1-majowego”, *Walczymy o Stal*, nr 15, 1954, 6–7.

³⁸ „Dzień Hutnika”, *Walczymy o Stal*, nr 17, 1954, 1, 4–5.

³⁹ Janina Zborowska, „1 czerwca – Międzynarodowy Dzień Dziecka. W hutniczym żłobku”, *Walczymy o Stal*, nr 17, 1954, 1.

⁴⁰ „Przed dniem 8 marca. Kobiety z walcowni blachy wzywają do podejmowania zobowiązań”, *Walczymy o Stal*, nr 9, 1956, 1.

⁴¹ Janina Ziemian, „Zobowiązania towarzyszy Janiny Ziemian”, *Walczymy o Stal*, nr 41, 1953, 1.

⁴² Natalia Jarska, „Obchody Dnia Kobiet w Polsce Ludowej 1945–1989”, *Dzieje Najnowsze*, R. XLII, z. 4, 2010, 15–18.

⁴³ Irena Fudalej, „Kobiety z wydziału remontowo-elektrycznego podejmują zobowiązania”, *Walczymy o Stal*, nr 9, 1956, 2.

⁴⁴ „Do Ciebie Tow. Hutniku z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet”, *Walczymy o Stal*, nr 11, 1956, 3.

⁴⁵ „Kobiety na cześć swojego święta”, *Walczymy o Stal*, nr 9, 1954, 5.

Zakończenie

Wizerunek kobiety – pracującej zawodowo – przodownicy pracy na łamach prasy zakładowej „Walczymy o Stal” kreował uczestnictwo kobiet w każdej dziedzinie pracy. Przekraczanie norm produkcyjnych, współzawodnictwo i dotrzymywanie kroku mężczyznom pozwoliły kobietom na dorównanie im w pracy zawodowej. Z analizy jakościowej materiału zamieszczonego w tygodniku „Walczymy o Stal” wynika, iż kobiety pomimo ciężkich warunków pracy podejmowały starania i dodatkowe zobowiązania dla dobra partii i zakładu.

Lata 50. XX w. to nowy wzorzec kobiety – pracownicy – przodownicy, który miał stworzyć szansę na rozwój i lepsze życie.

Rola zawodowa kobiet stała się wyznacznikiem postępu i bohaterstwa, a one same były „trybikiem w maszynie socjalistycznej gospodarki”⁴⁶.

Kobiety – „bohaterki epoki ustroju socjalistycznego” – dzięki swej pracy, przekraczaniu norm i propagowaniu współzawodnictwa, a co najważniejsze posiadaniu sprecyzowanych poglądów politycznych stały się wówczas przykładem dla wielu kobiet.

Bibliografia

Źródła

- Artykiewicz, Franciszek. „Pracownicy P-402 podnoszą swoje nomy”, *Walczymy o Stal*, nr 8, 1954, 3.
- Budzeń, Waław. „Rosną szeregi wykwalifikowanych robotników”, *Walczymy o Stal*, nr 8, 1954, 1–2.
- „Do Ciebie Tow. Hutniku z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet”, *Walczymy o Stal*, nr 11, 1956, 3.
- „Dzień Hutnika”, *Walczymy o Stal*, nr 17, 1954, 1, 4–5.
- Fryze, Eugeniusz. „Irena Czekał dała przykład”, *Walczymy o Stal*, nr 7, 1954, 3.
- Fudalej, Irena. „Kobiety z wydziału remontowo-elektrycznego podejmują zobowiązania”, *Walczymy o Stal*, nr 9, 1956, 2.

⁴⁶ Anna Miłoszewska-Kielbiewska, „Obraz kobiety XX i XXI wieku w wybranych polskich czasopismach i poradnikach dobrego wychowania” [online] [dostęp: 19.11.2019]. Dostępne w World Wide Web: <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/1445/A%20Miloszewska-Kielbiewska%20-%20Praca%20doktorska.pdf?sequence=1>.

- Gwoździak, Maria. „Do Was towarzyszek z montowni!”, *Walczy my o Stal*, nr 22, 1953, 3.
- Gwoździak, Maria. „Jestem spawaczem!”, *Walczy my o Stal*, nr 22, 1953, 3.
- „Kobiety na cześć swojego święta”, *Walczy my o Stal*, nr 9, 1954, 5.
- „Nowy Zarząd Rady Kobiet”, *Walczy my o Stal*, nr 25, 1955, 3.
- Pronobis, Maria. „Kobiety w przededniu Konferencji”, *Walczy my o Stal*, nr 33, 1953, 2–3.
- „Przed dniem 8 marca. Kobiety z walcowni blachy wzywają do podejmowania zobowiązań”, *Walczy my o Stal*, nr 9, 1956, 1.
- „Przodownicy czynu 1-majowego”, *Walczy my o Stal*, nr 15, 1954, 6–7.
- Zborowska, Janina. „1 czerwca – Międzynarodowy Dzień Dziecka. W hutniczym żłobku”, *Walczy my o Stal*, nr 18, 1954, 1.
- Zborowska, Janina. „W hutniczym żłobku”, *Walczy my o Stal*, nr 18, 1954, 1.
- Ziemian, Janina. „Zobowiązania towarzyszek Janiny Ziemian”, *Walczy my o Stal*, nr 41, 1953, 1.

Źródła niepublikowane

- Niekurzak, Kinga. „Życie kulturalne w Ostrowcu Świętokrzyskim w latach 1951–1981 na łamach tygodnika »Walczy my o Stal«”, praca lic., (Kielce : Uniwersytet Jana Kochanowskiego, 2016).

Źródła internetowe

- Ustawa z dnia 21 lipca 1950 r. o 6-letnim planie rozwoju gospodarczego i budowy podstaw socjalizmu na lata 1950–1955, Dz. U. 1950, nr 37, poz. 344 [online] [dostęp: 16.11.2019]. Dostępne w World Wide Web: <http://isap.sejm.gov.pl>.

Opracowania

- Adamczyk, Mieczysław. Dzieniakowska, Jolanta. *Prasa Kielecczyny w latach 1811–1989: bibliografia*, t. 2, (Kielce : Wszechnica Świętokrzyska, 1996).
- Banaszek, Marian [et al.]. *Dzieje Huty im. M. Nowotki 1813–1988*, (Warszawa : Agencja Wydawnicza „Varsovia”, 1988).
- Brodzka, Halina. „Wielonakładówka »Walczy my o Stal«. Gazeta fabryczna od której wiele można się nauczyć”, *Prasa Polska*, nr 4, 1951, 14–15.

- Bauchrowicz-Tocka, Maria. „Ewolucja celów Ligi Kobiet w latach 1945–1989 w świetle jej statutów”, *Czasopismo Naukowe Instytutu Studiów Kobietych*, t. 1(8), 2020, 176–193.
- Dajnowicz, Małgorzata. „Działalność Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet w świetle »Naszej Pracy« (1947–1949)”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XIX i XX wieku*, (Białystok : Wydawnictwo Humanica, 2016), 295–307.
- Dajnowicz, Małgorzata. „Główne kierunki działalności Ligi Kobiet w Polsce Ludowej do 1975 roku (ze szczególnym uwzględnieniem województwa białostockiego)”, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne*, z. 3, 2018, 579–601.
- Hajdo, Małgorzata. „Wizerunek kobiety jako matki, pracownika i działaczki społecznej prezentowany na łamach prasy kobiecej w latach 1948–1965”, *Dzieje Najnowsze*, R. XXXVIII, 2006, 55–72.
- Jarska, Natalia. „Obchody Dnia Kobiet w Polsce Ludowej 1945–1989”, *Dzieje Najnowsze*, R. XLII, z. 4, 2010, 15–28.
- Karczewski, Jarosław. „Prasa zakładowa – osiągnięcia, trudności perspektywy”, *Prasa Polska*, nr 8, 1964, 6–8.
- Karpowicz, Ryszard. „W sprawie genezy i rozwoju prasy zakładowej”, *Prasa Polska*, nr 7/8, 1976, 31–32.
- Korczyńska-Derkacz, Małgorzata. „Z historii prasy największych zakładów przemysłowych Wrocławia i okolic (1946–1990)”, *Roczniki Biblioteczne. Czasopismo poświęcone kulturze książki i komunikacji piśmienniczej*, R. LXII, 2018, 53–89.
- Miodowski, Adam. „Rozwój dolnośląskich i zachodniopomorskich struktur Społeczno-Obywatelskiej Ligi Kobiet w latach 1947–1949 w świetle publikacji »Naszej Pracy«”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Polityka w prasie kobiecej*, (Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2019), 167–183.
- Słomkowska, Alina. *Prasa w PRL. Szkice historyczne*, (Warszawa : PWN, 1980).
- Śliwa, Agnieszka. „PZPR a prasa fachowa na przykładzie »Walczymy O Stal«”, w: Małgorzata Dajnowicz, Adam Miodowski (red.), *Polityka i politycy w prasie XX i XXI wieku. Prasa organizacji politycznych*, (Białystok : Wydawnictwo Humanica, 2017), 277–286.

„Walczymy o Stal” – najstarsza gazeta zakładowa w Kielecczyźnie”, w: *Dwudziestolecie gazet zakładowych Kielecczyzny*, (Kielce : Wojewódzka Komisja Związków Zawodowych, 1971), 7–12.

Publikacje internetowe

Florczyk, Katarzyna. „Modelowy wizerunek w propagandzie okresu stalinowskiego w Polsce” [online] [dostęp: 16.11.2019]. Dostępne w World Wide Web: polska1918-89.pl/pdf/modelowy-wizerunek-kobiety-w-propagandzie-okresu-stalinowskiego-w-pols,4655.

Miłoszewska-Kiełbiewska, Anna. „Obraz kobiety XX i XXI wieku w wybranych polskich czasopismach i poradnikach dobrego wychowania” [online] [dostęp: 19.11.2019]. Dostępne w World Wide Web: <https://depotuw.ceon.pl/bitstream/handle/item/1445/A%20Miłoszewska-Kiełbiewska%20-%20Praca%20doktorska.pdf?sequence=1>.

Szewczyk, Paula. „Gdy Polki stały się męskie. Gender PRL” [online] [dostęp: 16.11.2019]. Dostępne w World Wide Web: newsweek.pl/wiedza/historia/rownouprawnienie-w-prl-gdzie-pracowały-kobiety-w-komunizmie.